

Х. ПОЛЕНАКОВИЌ

ЗА ПОСВЕТАТА НА Ј. Ј. ШТРОСМАЈЕР ВО ЗБОРНИКОТ ОД НАРОДНИ ПЕСНИ НА МИЛАДИНОВЦИ

1. Како што е познато, веднаш по насловната страна во Зборникот од народни песни на браќата Миладиновци*, на првите страни од двата непагинирани листа, објавена е посветата на Штросмајер, што е потпишана од страна на Константина Миладинов како издавач на Зборникот. Всушност се работи за две посвети, или за една дадена во два дела. Првата посвета е напечатена на првата страна од првиот непагиниран лист и потпишана е „со најглобоко уважение“ од „издавател = отъ“. Стварната аргументација, — во којашто се зборува зарадишто Зборникот му се посветува на Штросмајера, со изнесување конкретната ангажираност на познатиот бискуп Гаковечки околу публикувањето на Зборникот од народни песни на браќата Миладиновци, и инаку со едно општо опфаќање заслугите на Штросмајера за издигањето просветата, културата, книжевноста и науката кај Јужните Словени, и особено со истакнувањето неговата најнова акција и големата материјална помош што ја дал за оснивањето на Југославенската академија на науките и уметноста — дадена е во втората посвета, што е напечатена на првата страна од вториот непагиниран лист.

За оваа посвета на Штросмајера кажале по некој збор истражувачите на работата околу Зборникот на браќата Миладиновци, но посебно и во детали никој не го обработил ова прашање. Така А. П. Стоилов, во вториот том од својот *Показалец*¹⁾ страна 8—9, ја препечатува првата посвета од Зборникот, но за неа ништо одделно не зборува. И М. Арнаудов, кој го приреди третото издание на Зборникот на браќата Миладиновци²⁾ и напиша најобемна монографија за

*) Български народни пѣсни собрани одъ Братъя Миладиновци, Димитрија и Константина и издани одъ Константина, въ Загребъ, 1861.

¹⁾) Антонъ П. Стоиловъ, Показалецъ на печатанитѣ презъ XIX вѣкъ български народни пѣсни, II, 1861—1878, София, 1918; С. С. Бобчевъ во написот: Штросмајеръ и българитѣ, Македония, I, 1926, бр. 33, го препечатува првиот дел од посветата, но без коментар.

²⁾) Братя Миладинови, Български народни пѣсни, София 1942³⁾,

нив³⁾, ништо особено не рече за посветата и се задржа само на парафразирањето на истата. Иван Хацов, во својата најнова работа за Миладиновци⁴⁾, сметаше за доволно да ги препечати обете посвети, а јас ја истакнав само топлината со која е напишана посветата⁵⁾.

2. Сега имам можност да укажам, можеби со голема сигурност, на изворот на овие посвети. Во заоставштината на Јосип Јурај Штросмајер, што се чува во архивата на Југославенската академија на науките и уметноста, се наоѓаат ракописните посвети на Штросмајера од Зборникот на Миладиновци, пишувани на хрватски (или српски) јазик со латиница⁶⁾.

Споредувајќи ги ракописите на посветите со тие што се печатени, покрај разликите во поглед на азбуката и јазикот, се сретнуваат и некои, навистина доста ситни, разлики, така што ракописните посвети се, со некои зборови, поопширни. Инаку преводот е доста слободен и книжевен.

За да се види како стојат ракописните посвети спрема тие што се печатени, во продолжение ги давам обете, во паралелен текст, приложувајќи ги притоа и факсимилите од ракописните посвети:

Ракописните посвети

Njegovoj Preuzvišenosti i Presvjetlosti Gospodinu

Josipu Jurju Strossmayeru,

episkopu bosanskomu ili djakovačkomu i srijemskomu, uzprestolniku (throno assistens) Njegove Svetosti upravitelju biogradske i smederevačke biskupije, rimskomu grofu, pravom tajnom savjetniku Njeg. c. kr. Veličanstva, dvorskom svećeniku, virovitičkom velikom županu, izvanrednom državnom savjetniku, doktoru filozofije i bogoslovja i artium liberalium itd.

Velikodušnom pokrovitelju narodne književnosti,

U najdubljjoj poniznosti

Posvećuje izdavatelj

Печатените посвети

На Негова Превозвишеностъ и Пресвѣтлостъ Господина

Јосипа Юрія Строссмајера

Епископъ босански или дѣјковачки и сремски, узпестолникъ на негова свѣтостъ, апост. управителъ на белградската и смедеревската епископија, римски графъ, нан. цар. кр. величество действителни тайни совѣтникъ, дворски духовникъ, вировитички велики жупанъ, извънредни државни совѣтникъ, докторъ на философија-та и богословја-та, изѣшните науки и пр. и пр. и пр. Великодушни-отъ покровителъ на народна-та книжнина

Со најглобоко уваженіе

Посвѣщаватъ

издатель-отъ

³⁾ М. Арнауловъ, Братя Миладинови, Животъ и дейность (1810, 1830—1862), София, 1913;

⁴⁾ Ив. Хаджовъ, Братя Димитъръ и Константинъ Миладинови, София, 1944;

⁵⁾ X. Поленаковиќ, Страници од македонската книжевност, Скопје, 1952, стр. 200;

⁶⁾ Архив Југосл. Академије XI А/Милад. К. 2;

Njegovoј Преузвишености i Пресвјетлости
 Ђозифу Јулију Штросмајеру,
 епископу босанском и београдском и сарајевском, и престол-
 нику (throno assistens) Njegove
 Светлости, управитељу Биградске;
 смедеревачке Бискупије, римском
 грофу, правом војном војводе
 одјед. с. кр. Величанства, дворском
 советнику, високобачком великом
 ђурану, управљеном дунавском
 војводе, доктору философије,
 психологу и автору liberalium
 итд.
 Великодушном покровитељу народне
 Книжевноности,
 и најдобрјој пошлости: ренициј итд.

I факсимил од ракописната посвета на J. J. Штросмајер.

Втората посвета — или вториот дел од посветата — што е одвоена од првата, и во ракописот и во Зборникот, гласи:

Vaša Preuzvišenosti
i Пресвјетлости!

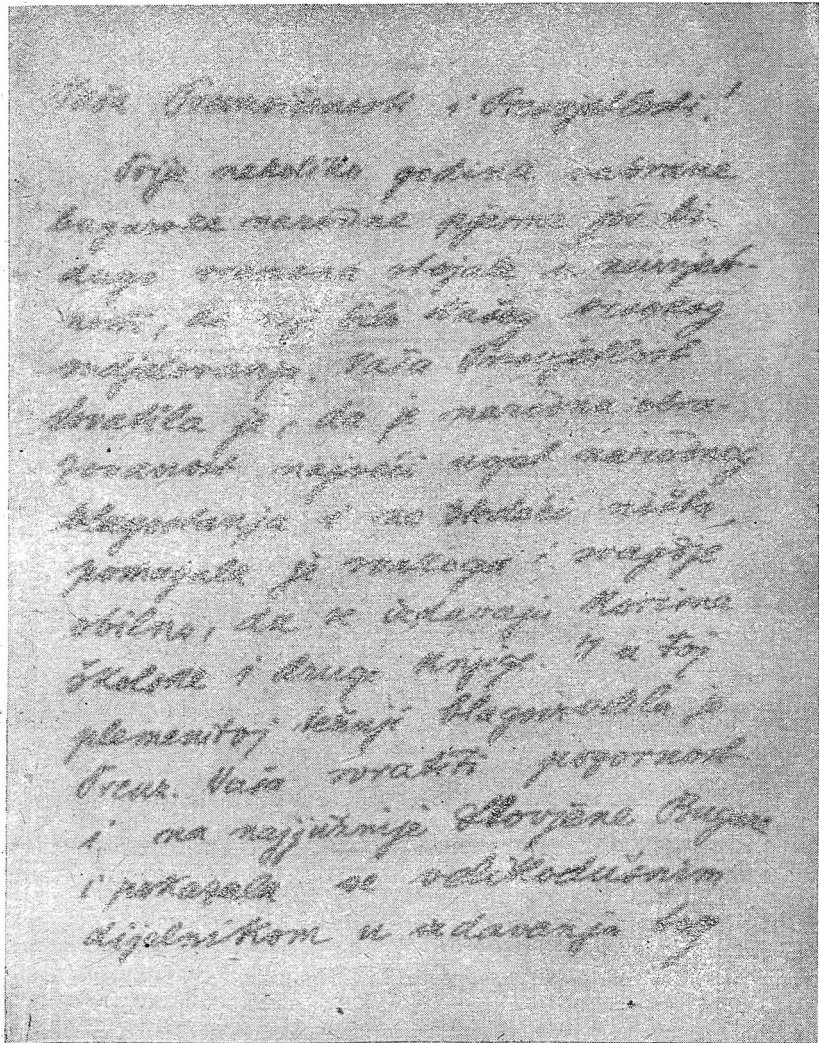
Прије неколку година sabrane bugarske narodne pjesme još bi dugo vremena stojale u neizvјestnosti, da nije bilo Vašeg visokog sudjelovanja. Vaša Пресвјетlost shvatila je, da je narodna obrazovanost највећи

Ваша Превозвишеностъ
и Пресвѣтлостъ!

Предъ неколку години Български-ве пѣсни собрани, оше много време ке стојеха закопани въ неизвѣстностъ, ако не бѣше високо-то Ваше участие. Ваше Пресвѣтлостъ глобоко почувствува

увјет narodnog blagostanja i ne šteděi ništa, pomagala je svakoga i svagdje obilno, da se izdavaju korisne školske i druge knjige. I u toj plemenitoj težnji blagoizvolila je Preuz. Vaša svratiti pozornost i na najjužnije Slovjene Bugare i pokazala se velikodušnim dijelnikom u izdavanju tog opće korisnog narodnog blaga. I na koncu Vaša Preuzv. puna dobrih želja za narod te odu-

че народно-то образование је нај-големо-то рѣчителство за благоденствие-то одъ народ-отъ; и нищо предъ него не **ЩадееЩемъ**, **Щедро** 'секога и 'секаде помогна въ полезни издаваня и училишни потребности. При 'си-те тие благородни стремления Ваша Превозвишена ость благоизволи да обжрни внимание и на найюжни-те Славяни Бжлгари и да покажитъ велико-

ševljena za narodnu dobrobit, oživotvori najkorisniju ideju te osnova jugoslovensku akademiju taj dragocjeni vijenac Vaših golemih narodnih dobročinstva.

Kod tako sjajnih zasluga Vaših za književnost, usmjelih se posvetiti Vašoj Presvjatlosti ovu zbirku narodnih pjesama, za koju molim, da je Preuzv. Vaša blagonaklono pri-

душно-то њ участие въ издаване-то на това общеполезно сокровище; и на конецъ, окрилатена одъ народно-то доброжелателство, захвати найплодородна-та идея, и основа Югославянска-та Академія, той драгоценъ венецъ на толку големи Ваши благодеянія.

— При такви сјајни Ваши услуги на книжнина-та сѣ осмелихъ да

opis zbirke narodnog blaga
 O na koncu Vaša Presvjatlosti
 dobrih želja za posvetiti se ovi-
 deovana za narodnu dobrobit,
 oživotvori najkorisniju ideju te
 osnova jugoslovensku akademiju taj
 dragocjeni vijenac Vaših golemih
 narodnih dobročinstva.

Kod tako sjajnih zasluga Vaših
 za književnost, usmjelih se posve-
 titi Vašoj Presvjatlosti ovu zbirku
 narodnih pjesama, za koju molim,
 da je Preuzv. Vaša blagonaklono
 primi, zajedno sa izrazom naj-
 dubokog naklona, s kojim se ovi-
 štati Vaš presvjatlosti i
 Presvjatlosti najkorisniji
 sluga
 H. Miladinov.

mi, zajedno sa izrazom mog dubokog naklona, s kojim se častim ostati

Vaše Preuzvišenosti i Presvjetlosti najpokorniji sluga

K. Miladinov.

посвѣтамъ на име-то одъ Ваша Пресвѣтлостъ това собраніе одъ народни-те пѣсни, кое, молямъ, благосклоно да примитъ заедно со глобока-та ми признателностъ, со која имамъ честь да останамъ

На Ваша Превозвишеностъ и Пресвѣтлостъ

Найпокорни sluga

K. Миладиновъ.

Како дошло до тоа да имаме запазено и хрватски текст од Константиновите посвети? И дали се печатените посвети составени од Константина или се само превод од хрватскиот текст? Од анализата на ракописот од овие две хрватски посвети и анализата на некој сигурен Константинов автограф (да речеме автографот на стихотворбата „Т’га за југ“; случајот што за анализа земаме еден автограф напишан со кирилица и на македонски јазик не ја менува крајната слика на анализата), лесно може да се забележи дека станува збор за два сосема различни ракописа, за две личности што ги пишувале односните работи: една што ја напишала ракописната варијанта од посветите, и друга — Константин, — што ја напишал песната „Т’га за југ“. Значи дека текстот од овие посвети, што го имаме сочувано во Штросмајеровата заоставштина, не е напишан со раката на нашиот поет. Дали е тој текст воопшто и составен од Константина? Не знам дали многу ќе згрешам ако речам оти не сум многу сигурен во тоа дека автор на посветите е Константин Миладинов. Разликите што постојат меѓу печатените и од Константина потпишаните посвети и оние што сега ги објавувам, доста ни зборуваат за тоа дека основниот, првиот текст на посветите треба да го бараме во оној текст што сега го имаме запазено во Штросмајеровата заоставштина. Посветите што се објавени во Зборникот, ми се чини, дека се превод од хрватскиот текст на посветите. Инаку, познато е дека, по правило, при преводенето, било да се дава буквален или слободен превод, се гледа во преводот, што е можно најповеќе, да не се додава нешто што го нема во оригиналот; меѓутоа чест е случајот при преводенето понешто да се испушта од оригиналниот текст. Во конкретниот случај ракописниот текст на посветите е, во некои детали, поопширен од Константиновиот, што ни дава извесно право да можеме да претпоставиме дека е Константин автор на преводот од посветите, а вистинскиот автор, по сè би можел да биде некој човек од канцеларијата на бискупот Штросмајер или, да одиме уште еден чекор понапред, текстот од посветите да го сметаме како еден вид клишејска посвета, којшто би можел, според потребите, во детали да се менува.

Еден од таквите детали што би можел да е важен за посветите од Зборникот на Миладиновци е тој што е даден во почетокот на вториот дел од посветата, каде што се зборува за судбината на песните собрани од Миладиновци.

Друг еден детал што е важен во поглед одредувањето времето кога е напишана посветата на Штросмајер, е податокот што зборува за помошта што ја дал Штросмајер за оснивањето на Југославенската академија на науките во Загреб. Дискутирајќи со своите блиски пријатели за потребата да се основа една научна установа, една академија, околу која би биле групирани работите на просветното, книжевното и научното издигање на хрватскиот народ и на останатите Јужни Словени, Штросмајер пристапи кон реализирањето на оваа идеја во часот кога му упати писмо на хрватскиот бан Јосип Шокчевиќ (инаку човек кој штотуку беше поставен за бан на Хрватска, најповеќе благодареејќи на препораката од Штросмајера до надлежното место), на 10. XII. 1860 година, во коешто ја изнесе потребата од оснивање една научна академија, и кога кон писмото го приложи својот голем дар, материјалната основа на академијата, 50.000 форинти. Од овој факт можеме да го узнаеме доста приближно времето кога е напишана, или преведена, посветата на Штросмајер од Зборникот на Миладиновци. Тоа можело да биде најрано веднаш по 10. XII. 1860 година, кога веста за дарот на Штросмајер била објавена и во печатот, а најдоцна во јуни 1861 година, пред излегувањето Зборникот од печат. Мене ми се чини дека и посветата морала да се предаде во печат заедно со останатиот ракопис (макар што посветата и предговорот се дадени на одделен табак, во кој предговорот е пагиниран со римски броеви). А тоа било некаде кон средината на јануари 1861 година, при сè што самото печатење започна доста подоцна, како што е утврдено во моите Три прилога . . . 7).

Ракописниот текст од посветите на Штросмајер ни зборува за тоа дека Константин, најверојатно, не е автор на посветите; тие истовремено ни го претставуваат првиот превод од хрватски на македонски јазик и ни го прикажуваат Константина како преведувач на истите.

7) Х. Поленаковиќ, Три прилога за запознавањето на браќа Миладиновци, Скопје, 1953, Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Скопје, Историско-филолошки оддел, кн. VI-5, стр. 89—91.

H. Polenaković

SUR LA DEDICACE A. J. J. STROSSMAYER DANS LE RECUEIL
DE CHANTS POPULAIRES DES FRERES MILADINOVTZI

(Résumé)

C'est un fait connu que dans le Recueil de chants populaires des frères Miladinovtzi, sur la page qui suit le frontispice, on trouve imprimée une dédicace (en deux parties) consacrée à Strossmayer. Elle a été signée par Constantin Miladinov en tant qu'éditeur du Recueil.

Les raisons qui ont porté C. Miladinov à dédier le Recueil à Strossmayer — les mérites de celui-ci comme mécène en général et plus particulièrement l'intérêt qu'il avait montré pour la publication du Recueil — sont exposées dans la deuxième partie de la dédicace.

La dédicace, on le sait, est imprimée en macédonien avec des caractères cyrilliques.

L'auteur de cette contribution fait savoir qu'il a trouvé la dédicace en question écrite en serbo-croate avec des caractères latins, parmi les matériaux de Strossmayer, gardés dans les archives de l'Académie yougoslave à Zagreb. L'analyse de cette dédicace montre qu'elle est un peu plus longue que celle qui est imprimée dans le Recueil; que l'écriture dont elle est faite ne correspond pas à celles des autres manuscrits de C. Miladinov.

A la fin, l'auteur de cet article suppose que le texte de la dédicace imprimée dans le Recueil de Miladinovtzi n'est qu'une traduction libre du manuscrit conservé dans l'héritage de Strossmayer et que ce manuscrit est fait dans les bureaux de Strossmayer.